

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depreminin Tarihi ve Kültürel Mirasa Etkilerinin Araştırılması

Doç. Dr. Reşat Atalay Oyuç

İstanbul Teknik Üniversitesi

Güneydoğu Anadolu ve çevresi genel olarak sismik aktivitenin yoğun olduğu bir alandır. Bölgedeki iki önemli sismo-tektonik yapı, Güneydoğu Anadolu Bindirmesi (GAB) ile hemen onun kuzeyinde yer alan ve Arap Plakası ile Anadolu Plakası arasındaki sınırı oluşturan Doğu Anadolu Fayı (DAF)'dır. Doğu Anadolu Fay Zonu, Karlıova-Antakya arasında 580 km'lik bir uzanım ile, Türkiye'nin en etkin ve diri olan iki ana fay kuşağından birini oluşturmaktadır. Son birkaç yüz yıl içinde bu fay üzerinde meydana gelen en önemli depremler: 1513 Pazarcık depremi, 1822 Kahramanmaraş depremi, 1866 Karlıova depremi, 1872 Antakya, 1874 Gezin depremi, 1875 Sivrice depremi, 1893 Çelikhhan depremi, 1905 Pötürge depremi, 1971 Bingöl depremi, 1977 Palu depremi, Haziran-Temmuz 1986 Sürgü depremleri, 1998 Ceyhan depremi, 2011 Van depremleri ve 2020 Elazığ depremleridir.

6 Şubat 2023 tarihinde, Türkiye saati ile 04:17'de ve 13:24'de merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Elbistan (Kahramanmaraş) olan Mw 7.7 ve Mw 7.6 büyüklüğünde iki deprem meydana gelmiştir. 7.7 büyüklüğündeki ilk deprem yerin 8.6 km derinliğinde meydana gelirken 7.6 büyüklüğündeki ikinci deprem yerin 7 km derinliğinde meydana gelmiştir. Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Kilis, Diyarbakır, Malatya'da büyük yıkıma yol açmıştır. Deprem bölgesinde 2400'den fazla artçı deprem olurken ilk artçılar arasında yer alan Gaziantep Nurdağı merkezli 6.4 büyüklüğündeki deprem de yıkımı artırmıştır.

Depremin etkili olduğu bu bölge, Anadolu'nun Kadim uygarlıklara açılan kapısıdır ve yurdumuzun en eski antik yerleşimlerinin bulunduğu, antik kentleri, ören yerleri ve müzeleri bol olan, birçok yeni keşfedilen antik uygarlıkların yer aldığı son derece önemli bir bölgedir. Yerleşilmeye ve tarım yapmaya elverişli geniş düzlüklere sahip olması, insan hayatı ve faaliyetleri için elverişli bir iklimin yaşanması, Fırat ve Dicle ırmaklarının geçtiği güzergâh olması gibi, doğal ortamın sağladığı avantajları kullanan bölge, eskiçağlardan beri insanları kendisine çekmiş ve bir kültür-medeniyet alanı doğurmuştur.

Depremden etkilendiği bildirilen iller arasından Hatay, Kahramanmaraş ve Gaziantep'in çok yönlü sosyo-kültürel mirasa sahip olduğu bilinmektedir. Hatay, Türkiye'nin en önemli eski yerleşim yerlerinden biridir. Yapılan arkeolojik araştırmalarda milattan önce 100.000 ile 40.000 yılları arasına tarihlenen bulgulara ulaşılmıştır. İl toprakları ilk tunç çağından itibaren Akat beyliği, Hititler, Mısır, Urartular, Asurlular, Persler, Emeviler, Abbasiler, Roma İmparatorluğu ve Osmanlı Devleti'nin egemenliğine girmiştir. Şehir, tarihi ve kültürel açıdan oldukça zengindir ve UNESCO Dünya Mirası listesine giren Saint Pierre (Hristiyanlığın ilk kilisesi) Kilisesi ve Anadolu'nun ilk camisi özelliği taşıyan Habîb-i Neccâr Camii gibi çok önemli yapıları mevcuttur. Kahramanmaraş, "Şehr-i Azim", ve çevresi tarih öncesi dönemlerden günümüze kadar uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Son dönemlerde yapılan arkeolojik çalışmalar neticesinde 14 - 16 bin yıllık bir geçmişe kadar uzandığı bilgisi bulunmaktadır. Bu döneme ait Tekir Vadisi, Döngel Köyündeki mağaralarda edinilen bilgilerin yanı sıra; Elbistan, Pazarcık, Türkoğlu ilçesi çevrelerinde antik çağlara ait çok sayıda yerleşim izlerine rastlanmıştır. Bu belgeler neticesinde bölgede ilk yerleşmelerin Paleolitik Çağda başladığı ortaya çıkmaktadır. Antik çağlardan günümüze değin bu bölgede ilk medeniyetin Hititlere (M.Ö.2000-1200) ait olduğu bilinir. Daha sonra Asurlular, Roma İmparatorluğu, Selçuklu, Bizans ve Osmanlı devletinin himayesine girmiştir. Şehir, kaleleri, camileri, köprüleri, külliyesi, taş hanı ve medreseleri ile zengin bir kültürün yansımasıdır. Gaziantep, konumu, İpekyolu ve Halep ile olan bağlantısı, ticaret

duraklarından biri olması gerekçesiyle tarih boyunca Anadolu'da kurulan ve Anadolu'ya egemen olan tüm devletler için önemli bir merkez olmuştur. Gaziantep bölgesinde M.Ö. 1800'de Hititler ile başlayan tarihi devirleri, Asurlular, Medler ve Persler, Helenistler, Bizanslılar ve Osmanlı dönemi olarak devam etmiştir. Anadolu'da Antep ve Hatay Müslümanlar tarafından fethedilen ve İslam halklarının ilk yerleştirildiği bölgelerdir. Şehrin tarihi kalesi, çokça tarihi camileri, bedestenleri, han ve hamamlarıyla, UNESCO Dünya Mirası listesine giren Zeugma Mozaik Müzesi tarihi yönden oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca, Gaziantep tarihi su yapıları da hem dünya üzerinde kültürler arası etkileşimin hem de yerel ölçekte sosyo-kültürel yaşamın ve teknik bilgilerin önemli bir belgesidir.

Yapılması planlanan saha çalışmalarında depremden çok etkilenmiş, kültürel miras bakımından zengin bu üç şehrin tarihi yapılarının zemin ve üst yapı bakımından hasar incelenmesi hedeflenmektedir.